

Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách

Wolters Kluwer ČR

Autor monografie: PhDr. Jan Tomášek, Ph.D.

Autor recenze: PhDr. Eva Krulichová, Ph.D.

Předložená kniha se věnuje desistenci, tedy ukončování kriminální kariéry a zaměřuje se na faktory, které ji ovlivňují. Česká republika se dlouhodobě řadí mezi země s vysokou mírou recidivy. Některé studie uvádějí, že se pohybuje někde kolem 50 %, tj. že asi polovina pachatelů se dříve nebo později znovu ocitne za mřížemi¹. Vězeňské statistiky pak mluví až o třech čtvrtinách vězňů, které nejsou za mřížemi poprvé.² Pobyt ve vězení každého jednotlivého člověka přitom stojí stát a daňové poplatníky každý den nezanedbatelnou finanční částku. Je proto až s podivem, že dosud v České republice nebyla publikována kniha, která by se tématem desistence komplexně zabývala a i výzkum v této oblasti lze označit za sporadický. Předložená monografie Dr. Tomáška je tak vítaným příspěvkem do diskuse o problematice recidivy, možnostech její prevence a integrace lidí s trestní minulostí zpět do společnosti.

Z hlediska obsahu se kniha dělí na celkem šest kapitol. Zatímco první čtyři kapitoly jsou ryze teoretické, v těch zbylých dvou již autor konfrontuje výsledky dosavadních, především zahraničních studií s poznatky z českého multidisciplinárního výzkumu, který po dobu roku a půl umožnil sledovat život vybraných jedinců bezprostředně po propuštění z vězení a zahájení dohledu probačního úředníka.

Úvodní kapitola přináší, jak sám autor píše, „stručný historický exkurz“ do problematiky nápravy pachatelů. Věnuje se tak třem obdobím, které na možnosti nápravy pohlížely odlišným způsobem. Zatímco v 60. letech mluvíme o tzv. zlatých časech, kdy byla potřeba hledat řešení trestné činnosti v podobě nápravných programů nezpochybnitelná, v 70. letech již vznikaly první studie, které na jejich efektivitu nahlížely kriticky. 90. léta jsou pak typická vznikem hnutí What works a hledáním tzv. evidence-based intervencí.

Druhá a třetí kapitola se věnují výzkumu kriminální kariéry. Autor poukazuje na význam longitudinálního výzkumu desistence a diskutuje studie, které jako jedny z prvních na potřebu takového výzkumu poukázaly. Zabývá se též otázkou, zda se pachatelé mohou napravit a blíže se věnuje problematice kontinuity a diskontinuity kriminálního chování a kriminálním trajektoriím.

Ve čtvrté kapitole se již dostáváme k samotnému tématu knihy, tj. desistenci. Autor popisuje, že i přes značný zájem kriminologů o toto téma zatím nebylo možné najít jednotnou definici desistence. Možná také proto, že spíše než o konkrétní bod v jedincově životě jde o dlouhodobý proces, které má stejně jako život samotný světlejší a tmavší momenty. Autor též představuje různé fáze či typy desistence a přístupy k jejich zkoumání. Poprvé se také věnuje tématu desistence v Česku, kde blíže představuje výše zmíněný projekt a data, ze kterých čerpá v následující, páté kapitole.

Ta se zdá z pohledu významu knihy pro vědeckou i laickou veřejnost stěžejní. Zatímco předchozí kapitoly by si měli přečíst především ti, pro které je téma desistence nové nebo kteří si chtějí rozšířit obzory v teoretickém ukotvení zkoumané problematiky, páté kapitole by měli věnovat zvýšenou pozornost všichni čtenáři bez ohledu na to, do jaké míry jsou s tématem desistence obeznámeni. Autor

¹ Scheinost, M. et al. (2015). Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

² <https://www.vscr.cz/sekce/statistiky-1>.

zde přehled teorií a přístupů k desistenci doplňuje o výroky těch nejpovolanějších – lidí s trestní minulostí, a jak sám konstatuje, „nejznámější koncepty, s nimiž se v současné kriminologické literatuře setkáváme, nacházejí svůj odraz i ve zkušenostech českých pachatelů“ (s. 71).

Konečně, pozornosti by neměla uniknout ani kapitola šestá. Autor se zde prostřednictvím výpovědí klientů Probační a mediační služby zamýšlí nad tím, kam by měla směřovat snaha trestněprávních institucí v oblasti prevence kriminality a reintegrace pachatelů do společnosti. Kromě úlohy intervenčních programů zdůrazňuje i význam přístupu klientů k vlastní trestné minulosti a jejich vůle změnit svůj život k lepšímu.

Kniha se čte velmi dobře, je kompaktní a přehledná, k čemuž jistě přispívá i fakt, že je napsaná jediným autorem, který tak dokazuje svoji rozsáhlou erudici v oblasti desistence. Na druhou stranu bych autorovi vytkla příliš vágní popis zkoumaného vzorku klientů včetně postupu sběru dat ve čtvrté kapitole knihy. Zatímco laikovi tyto informace asi scházet nebudou, odborná veřejnost by s nimi měla být obeznámena. Ačkoli je možné, jak sám autor upozorňuje, obrátit se na souhrnnou výzkumnou zprávu z projektu, mohly být některé klíčové údaje uvedeny i zde. Celkově lze však shrnout, že Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách je kniha, která na českém trhu dlouho chyběla a je jisté, že si najde mnoho čtenářů jak mezi kriminology, lidmi z praxe, tak širší veřejností, které téma kriminální kariéry a nápravy pachatelů zajímá.

V Praze, 31. července 2024

PhDr. Eva Krulichová, Ph.D.